

Александар Б. Лаковић

АВАНГАРДНА, ДОРЕЧЕНА, ОПОМИЊУЋА, ПРОРОЧКА И ДРУШТВЕНО ОДГОВОРНА ПОЕЗИЈА

Преглед песничке продукције у Србији 2013. године

Да, савремена српска поезија је управо таква, иако у нескладу са њеном читаношћу, доступношћу, потенцијалним утицајем на друштво и претњом у лику заборављања. Стога су вредни похвале напори храбрих издавача, у објављивању изабраних или сабраних песама савремених српских, као што су, на пример, „избори” Томислава Маринковића, Братислава Милановића, Адама Пуслојића, Нине Живанчевић, као и сабрана дела Слободана Павићевића (изашао тек први том), Зорана Богнара, зарад њихове рецепције и код читалаца, и код млађих песника и критичара, јер се облак скрајнутости надвио нам песничством из последње четвртине прошлог века, не само због уништавања продајне мреже и редукованог откупа књига од стране Народне библиотеке Србије. У истом контексту су и поновљена издања запажених песничких првенаца након двадесет и тридесет година, што упорно чини „Књижевна заједница Свети Сава”.

Сводна промишљања о прошлогодишњој песничкој продукцији заправо исписују и одређују сама песничка достигнућа, својим атрибутима, садржајима, поступцима, модерношћу и вредношћу.

Доминанта садржајног утемељења савременог српског песничтва јесте наше суморно окружење на нивоу егзистенцијалне угрожености. Дакле, у симулираној стварности, сведоци смо како су дијалогске опреке лаж-истина, право-кривица, жртва-целат, привид-реалност, добро-лоше, потпуно замениле своја места, па нам се логично намеће

као нелогично, здраво као морбидно, бело као црно, горе као доле, лепо као ружно, и обратно. Али, особеност и квалитет „прошлогодишње” српске поезије је и у аутентичним, самосвојним и непредвидивим песничким исказима, међусобно разноликим, а ипак скупа усмереним ка истом циљу – да не пишу оно што околина очекује од њих, већ оно што је потребно, иако непожељно. Наиме, никада није било потребније одговорно и пророчки писати о оном скривеном, запостављеном и заборављеном, ономе у чему налазимо насушно и есенцијално, без чега не можемо, иако нам то не изгледа тако, на први поглед, у овој нашој симулираној и безнадној (не)стварности.

Књига *Кашастар* песника Дејана Илића продужава песникову запитаност да ли ми изгубљени знамо где јесмо и где нам живот уистину јесте. Да ли је тамо где ми мислимо да јесмо или је пак, тамо где су нам прекинути и јава и снови. Питање је да ли смо у стању да препознамо то место, где ми и даље заборављени јесмо и где нам прекинути животи чекају свој наставак. Даљи ток таквих промишљања се препознаје у песниковим медитацијама за које кључ можемо наћи у следећој реченици – *оно чега нема а није га ни било*. Заправо, реч је о узалудном повратку у завичај и у места у којима смо, чинило нам се, постојали пуним плућима, али данас то не можемо са сигурношћу потврдити („не стају / и свет око нас / и слика која нисмо били”).

Звонко Карановић и у књизи *Кавези* град доживљава као извор насиља и порока, кварљивости и изглобљености, незнања и „исклизнућа из стварности”, као и све већег удаљавања од наше прволикости и ипостасне изворности. Садржај „кавеза” подсећа на кафкијанске, орвеловске, бодријаровске и цојсовске импресије, које једноставно извиру из већине Карановићевих песама-прича и промишљања. Одлику Карановићевог песништва чини авангардност и истраживање моћи песничког поступка, овог пута у филмичности његових стихова и песама.

Бити Дејана Алексића доноси асоцијативно-метафоричне осмишљене песме кружног тока, чији су иницијални сопоти обичне и свакодневне ствари и догађаји, често неуобичајени и непоетски, али су они доживљени као аутентични, непосредни, сасвим искрени и потпуно отворени, без икакве дистанце. И говоре о „одсуству оног о чему сведоче” речи. Необично и изузетно осећање које се мора уочити јесте и песников однос према свету око себе и то да је он његов интегрални део и производ каквог-таквог (не)стварног окружења („Такав беше свет који ме је подигао”).

Стожер књиге Саше Радојчића *Cyber zen* јесте лажно, привидно и виртуелно, као и претеће, чији доживљај не зависи искључиво од реторике и патетике стиха понаособ, него од дубине и убедљивости њене емпатије, као што то чине осмишљене и тихе слике нашег времена

са извесне дистанце. Песник смирено, а истовремено иронично-апокалиптички говори и о свом (и нашем) статусу, подсећајући на Рембоов закључак: „надмоћност поседују они без срца”. Песник, међутим, верује и у став Берђајева да се још увек може прихватити могућност да се отклоне и избегну утицаји из „споља, из не-ја, коме ништа не би одговарало у ја”, због чега усамљен и отуђен песник осећа да је једно од могућих прибежишта – повратак у себе, у свој мир, у своје медитације. На тај начин, могуће „просветљење” се не доживљава само као интелектуално решење животних проблема, него и као право појединачно „ослобођење”.

Књига *Метџеорски ошшаг* Ане Ристовић, испевана у првом, али и у трећем лицу, јесте меланхолично-иронијска поезија, и то ипак веристичка поезија, о урбаној непосредној (не)стварности и о актуелном (не)времену, у којима полако, али поуздано нестају суште вредности из дана у дан.

Испод лакоглагољивости песника Слободана Зубановића о фрагментима око нас, доступна је његова медитација о заједничким нам условима трајања и опстајања, што је и у књизи *Ово би требало да прочишћаш*, у којој је, песник доследан урбаном, сачувао право на ироничну и оправдану критику постојећег стања. Наравно, песников свет, који иначе, „и не мисли на себе” (Монтењ), је аутентичан, у свој својој сегментности и неочекиваној издвојености. Песниково поимање његове и наше (не)стварности посебно иронично апострофира стање опредмећености свега, па и самог човека.

Након доживљаја ратних страхаота, усуда избеглиштва, сазнања да су зло и лицемерје планетарно обележје, песник Стеван Тонтић у књизи *Свакодневни смак свијетла*, у средиште свог певања поставио је личности и коб повратника у завичај и себе, што је заиста садржајна новост у српској поезији.

Отпор презенту условио је песнички путопов Слађана Милошевића кроз време, простор и личности у књизи *Демофонтов крик*.

Когнитивну тријаду неприхватљивог окружења одређује немоћ, безизлаз и безнад, те у стиховима заживи мотив смрти, јер се живот не може схватити уколико не објаснимо смрт (Пирандело), што се уочава у песничким књигама Бранка Кукића (*Иди*) и Бојане Стојановић Пантовић (*Лекције о смрти*). Бранко Кукић се том темом бавио и у претходној књизи (*Стикс*), док Бојана Стојановић Пантовић наведени појам дочарава кроз удвојеност, заборав, беспуће, растакање, па и кроз његове супротности. Смрт је иначе, присутна јер данас и овде појединац не може „живети оним што је у њему бесмртно” (Толстој).

Сведоци смо тематизовања прошлости и разних песничких времеплова које не смемо доживљавати као бекство од стварности, већ њено доврхуњење, као и потребну опомену о губитку сопства кроз губитке памћења, чему дуго већ сведочимо, немоћни да зауставимо поменути процес пада когниције, и појединца и колектива.

Посебан квалитет књиге *Камена чџенија* песника Ивана Негришорца јесте што је аутор сваком песничком гласу доделио управо језик из доба када је записан или изговорен (од седмог века до данас) или је замишљено да је тако било, и који је, зарад доступности, осавремењен, препеван, али и очишћен и освежен, односно песник је по палимпсесту записујући и дописујући осветљавао крхкост и подељеност прозваних и чувених личности, које су, упркос тескоби и искушењима, упорно трагале за смислом живота, идентитета и језика, што је и наш данашњи изазов. У исти мах, то је и песничка индивидуализација прошлости (Јунг) и даља субјективизација свести, заједнице и њеног члана.

Непосредна и необично снажна импресија након ишчитавања књиге песама *Ошац* Драгана Бошковића јесте утисак да је реч о књизи у којој је уједињено све време које памтимо и замишљамо, односно да је бескрајно трансвреме заступљено у готово свакој од песама, али које је и кохезионо уједињено оправданим и надамсве функционалним „набујалим метафорама” и разбарушеним асоцијацијама, које знају бити и опречне, али семантички оправдане. Ипак, један од повода песникових порука, иако не кључан и превреднован, јесте управо наше време односно наше невреме и наша неснађеност, збуњеност и неподношљивост („знам да нисам рођен за овај свет”), као и претећа „свеопшта одсутност створеног” и општа обездомљеност, која је овладала нама и нашим очекивањима, чак и сновиђењима. А парадигматични примери из прошлости, нарочито светитељи и сам Апсолут, су представљени као још једна посредна и компаративна критика и илустрација тренутног ништавила и пролазности („да сам само привид додира”).

Философија и књижевност се сусрећу, пре свега, тамо где се обе подједнако баве вечитим темама социокултуре – човековим животом и смрћу (Смирнов), а што није ништа друго до давнашње Аристотелово устројство, као једно од више садржајних устројстава књижевности, схваћено као вероватан и замишљани (додајем) свет (мање или више поредив са философским светом).

Прожимање философије и поезије збива се неретко и када је песничка тема традиција, историја или духовност, као што то песник Ристо Василевски показује и у књизи *Оде, о да*, у којој је присутна песничка данашња забринутост за темељним вредностима, али која је

и песниково право на бунт (Ками) на обесмишљену и обезљуђену стварност. Мотив љубави је присутан у књигама *Gloria mundi* и *Усијање* песника Драгослава Дедовића, и то мотив љубави у песмама које трају попут погледа, налик флешу, у песмама које се баве оним што се случило, али и оним „што није било, а могло је да буде”.

У књизи, транспарентног и изненађујућег наслова, *Гола молишва*, Саша Јеленковић у, у нас већ заборављеној форми пева-поеме-молитве, модераним и истраживачким песничким поступком, језиком богатим ритмом и значењима, деканонизује и реинтерпретира утемељену представу о месијанству.

Песник Владимир Копицл осведочени истраживач песничког поступка, право изненађење је учинио књигом *Н&Q* (ха и ку поезије) тачније сенрју (црно)хуморној и епистоларној варијанти, која је захвална као медијум за песника попут Копицла и која је омогућила трансфер његовог критичког и рушилачког менталитета у субверзију стиховања, која у овој пригоди наликује непесничким телеграмским или смс порукама. Песник Ђорђе Д. Сибиновић је у *Речнику поезије* остварио песнички подвиг и коначно своју надареност реализовао у аутентичном, метапоетском и павићевском постмодернистичком остварењу. И Владимир Стојнић у поеми *Кушија* истрајава у експериментисању, њему иначе својственом, због чега би, овог пута његове геометријски обликоване песме, могле бити недовољно добро прочитане.

Необично и аутентично певање Петра Матовића у књизи *Одакле долазе даброви* одликује се ослонцем на високомодернистичко песничко наслеђе (Лалић, Христић, Радовић) уз спој рефлексije и екфразе у спороглагољивој нарацији.

Ову издавачку годину је, дакле, обележило неколико изузетних песничких књига, чије појављивање одржава у снази чињеницу да се у Србији континуирано ствара добра поезија, упркос времену и околностима ненаклоњеним поезији и њеној видљивости.